

4 Ut dominium ad venditorem redeat, opus non est quod præcedat interpellatio, l. Si fundus 4. §. Marcellus, de l. commiss. ubi Fab. in ration. Pichard. disp. de mora, n. 200. Vvesembec. in paratit. ff. de leg. commiss. Non solum rem vendicat venditor, sed etiam fructus ex ea per emptorem perceptos consequitur, d. l. Si fundus, d. l. 38. Part. Guttier. de gabell. quest. 10. num. 13. Scaccia de commerc. §. 1. quest. 1. num. 483. Felician. num. 5. qui tamen cum parte pretii soluta, seu arrhis compensantur; nam hæc lucratur venditor, dict. l. Partit. dict. l. 4. §. 1. Petr. Gregor. sup. num. 10. Fab. in d. §. 1. Resoluto contractu, gabella nulla debetur, & exacta est restituenda. Latè Guttier. cum pluribus, sup. num. 10. Molin. à num. 11. ubi Ant. Gom. refutat, Lassarte de decim. vendit. cap. 14. ex num. 20. Idem docent si ex pacto adjectionis in diem venditio evanescat. Vide Molin. n. 16.

Ibi: Pactum autem additionis in diem.

5 Forma pacti additionis in diem traditur in l. 1. de die in diem addit. l. 40. tit. 5. p. 5. ubi Greg. Lop. & Hermof. qui latè de hujusmodi pacto agit plures referens; & ex hac conventionione, si resolvatur contractus, alio meliorem conditionem venditore afferente, dominium jure ipso ab emptore, ac priori domino cedit, l. Si quis hac lege 42. de rei vindicat. l. Si ex duobus 6. §. 1. de in diem addit. Molin. de just. & jur. disp. 378. num. 7. vers. Tertio conveniunt, Hermof. in d. l. 40. n. 2. 3. Felician. sup. n. 2. Matienz. d. gloss. 3. 21. Pereyra n. 56. Mantic. de tacit. & amb. convent. lib. 4. tit. 28. num. 11. Nihilominus sunt qui dissentiant arbitantes, nec in hoc, nec in pacto legis commissoriae dominium ad venditorem absque traditione reverti, ut Ant. Fab. sup. & in ration. ad l. Si ex duobus, §. Sed & Marcellus, de in diem addit. Menchac. usufrequent. cap. 69. Sed communis est tenenda.

6 Pactum istud sustinebitur, etsi absolute, nullo tempore præfinito concipiatur, atque ita quodcumque meliore allata conditione contractus resolvatur. Gregor. Lop. in d. l. 40. Partit. gloss. 2. ubi Hermof. num. 9. quicquid senserit Guttier. sup. num. 23. in fin.

7 Ex utroque pacto ita demùm resolutio contractus contingit; si venditori placuerit, nec licebit, hoc invito, emptori resilire, etsi casus resolutionis advenerit, l. Sabinus 12. de in diem addit. l. 2. de leg. commiss. ubi Ant. Fab. in ration. Petr. Gregor. d. cap. 17. num. 7. quod limitat si aliud convenerit, ex d. l. Sabinus. Regulariter enim omne pactum contractus resolutivum subintelligitur, si placuerit illi, cujus favore adjectum constat. Cancr. variar. part. 1. cap. 13. num. 89. Cencius decis. 198. num. 18. & decis. 452. num. 3. Ant. Fab. ration. ad d. l. 2.

8 Si venditio resolvatur ex pacto additionis in diem, emptor tam rem, quam fructus reddere compellitur, qui non transeat in emptorem secundum, sed venditoris lucro cedunt, l. Item quod dictum 9. l. Si venditor 17. §. ult. de in diem addit. l. Valerius 50. de jur. fise. l. 40. tit. 5. p. 5. Molin. sup. num. 7. Cencius de censib. quest. 60. num. 32. Petr. Gregor. num. 6. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 5. Hermof. cum pluribus in l. 38. num. 17. tit. 5. p. 5.

9 Sed opportunè quaritur, si primus emptor pretium numeret, utrum fructus retinere valeat in usurarum compensationem? Et mihi affirmativè

respondendum videtur, ex l. Curabit §. C. de action. empt. cujus æquitas locum sibi vendicat in cunctis conventionibus, ubi eadem ratio militat, ut prænotatur sup. cap. 4. num. 5. nam emptor restitutus fructibus, & illis careret, & utilitate pecunie in pretium traditæ venditori, qui utroque commodo potiretur. Præterea ut inter contrahentes servetur æqualitas, sicut emptor rem cum fructibus restituere jubetur, ita & venditor pretium cum usuris quæ jure communi licebant, reddere debet.

His accedit, quod resolutio contractus per 10 pactum istud, perinde est ac si nunquam intercessisset: quo igitur jure, aut titulo interusurium lucrabitur venditor? Ad idem conducit quod jam tradidimus de pacto legis commissoriae, ex quo emptor fructus non restituit, si venditor arrhas, vel partem pretii acceperit, quam compensationem introduxit humanitas, l. 38. tit. 5. p. 5. l. Si fundus 4. §. 1. de leg. commiss. quæ favet apertius ei, qui ex pacto additionis fructus cogitur restituere; ille enim dignus est pœna ob fractam fidem, & non impletum contractum; huic nihil culpæ imputari potest, quod alio plus offerente, venditio resolvatur, imò hoc in ipsius odium, & læsionem fit. Ita tenet glossa in l. Item quod 9. de in diem addition.

Igitur agenti venditori ad fructus oppo- 11 nere poterit emptor de usuris pecunie pretii nomine traditæ, ex d. l. Curabit, quæ cum sint compensatoriae, nec Jure Canonico prohibentur, sicut prænotavi sup. cap. 4. num. 6. Sed quomodo computabuntur hujusmodi usuræ, quæ hodie modum legitimum non habent, sicut de Jure Civili? Judex arbitrabitur juxta regionis consuetudinem quantum pecunia in licita, & frequentî negotiatione collocata reddere posset. Aut emptor tantam portionem ex fructibus retinebit, quantum partem pretii numeravit, ita ut si integrum pretium tradidisset, nullos fructus restituere teneatur, ut in simili ex D. Covar. prædixi d. cap. 4. num. 55. & 56.

Vers. Hæc verò conclusio.

Ut dominium ex illis pactionibus, dissoluto 12 contractu, sine traditione in venditorem abeat secundum jam præmissa, necesse est ut in ipso actu contractus venditionis pactum resolutivum adjiciatur; nam si ex intervallo sit additum, traditio desideratur, Mantic. de tacit. convent. lib. 4. tit. 28. n. 12. & tit. 29. n. 24. Molin. d. disp. 378. num. 10. Gregor. Lop. in l. 38. gloss. 3. tit. 5. p. 5. Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 30. Hermof. in d. l. 38. Partit. num. 10. & in l. 40. num. 5. eod. tit. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. n. 2. Pereyra in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate. n. 56. C. de integ. restitutione. Morla Empor. Jur. tit. 9. quest. 14. num. 6. Trentacinq. lib. 3. tit. de emptio, resol. 10. num. 24. Matienz. in l. 7. gloss. 3. num. 21. tit. 11. lib. 5. Recop. Vide inferius, num. 14. ubi de gabella.

Vers. Secundò, eadem conclusio.

Ut præfatus subsequatur effectus, pacta verbis 13 directis sunt concipienda; nam si exprimentur obliquis, venditor sine traditione non recuperabit dominium. Mantic. d. tit. 28. num. 13. & tit. 29. num. 25. Molin. num. 9. Felician. num. 6. Pereyra num. 54.

num. 54. Trentacinq. num. 23. vers. Contra conclusionem; Hermof. in d. l. 38. num. 6. Ant. Gom. Mathienz. Morla ubi proximè.

14 Quoties pactum resolutivum apponitur ex intervallo, aut verbis obliquis, ut si diceretur, Rex restituatur, revertatur, recedatur ab emptione, gabella exigetur, etsi contractus dissolvatur. Molin. num. 11. Guttier. de gabell. quest. 10. num. 11. 12. Mathienz. ubi sup. licet aliud sit quando verbis directis pacta ea adjiciuntur in continenti, ut prædiximus sup. num. 4. quod discrimen observat cum aliis Hermof. in l. 40. à n. 25. tit. 5. p. 5.

15 Dubium est, an quod de fructuum restitutione prænotatur sup. num. 8. obtineat ubi pacta resolutiva obliquis verbis exprimentur? Molin. d. disp. 378. num. 9. in fin. negativè resolvit, scilicet emptorem fructus interim percepto lucrari: nec restituere venditori cogendum. Dissentit Scaccia de commerc. §. 1. quest. 1. num. 483, quem sequitur Hermof. in l. 38. num. 17. tit. 5. p. 5. & illis accedo existimans, quoad fructuum restitutionem nihil interesse, quod paciscentes obliquis, vel directis utantur verbis; nam fructus, ut accessorii naturam, ac conditionem rei venditæ sequi debent, ut simul venditori reddantur, argumento capitis Accessorium 42. de reg. jur. in 6. l. Etiam 8. C. de jur. dot. nec ulla inter rem, & fructus diversitatis ratio reperitur, quia eam, sicut illos revocabiliter emptor acquisivit: nec æquitas patitur, quod iste fructus lucratur, qui nihil impedit ratione contractus qui dissolvitur. Alioquin si emptor sumptus fecerit necessarios in re vendita, fructus quoad concurrentem quantitatem retinebit: imò si non sufficiant, pro residuo agere poterit, l. Imperator 19. de in diem addit. ubi Ant. Fab. in ration.

At in pacto additionis in diem.

16 Resolutioni traditæ n. 13. objicitur lex Si quis hac 42. de rei vindicat. ex qua probari videtur in pacto additionis in diem verbis obliquis inchoate transferri dominium absque traditione in venditorem, resolutio contractus, & hoc placet D. Covar. Mantic. de tacit. convent. lib. 4. tit. 28. num. 14. & 15. Molin. num. 9. Felician. ubi proximè. Nihilominus à contraria sententia recedere non oportet; textum enim in d. l. Si quis hac, rectè Bartolus intelligit, cujus interpretatio nulla urgente ratione impugnatur. Præterea Ant. Fab. in ration. ibi opinatur singulariter dominium ex conventionione ab emptore abiisse, sed ad venditorem ante traditionem non pervenisse: ipse tamen absolute loquitur, sive directis, sive obliquis verbis pactum concipiatur, quia sentit nullo modo dominium ad venditorem, nisi traditione reverti posse.

Ad Num. 2.

17 De pacto retrovendendi sufficet consulere Mantic. de tacit. conventio. lib. 4. tit. 31. & 32. Molin. de just. & jur. disp. 374. cum seqq. Hermof. in l. 42. tit. 5. part. 5. apud quem plurimi, & apud Barbof. collect. l. 2. num. 2. C. de pact. im. emptor.

18 Est insignis controversia, utrum scilicet ex eo pacto retrovendendi, pretio oblato, seu restituto per venditorem, ad ipsum rei venditæ dominium, nulla interveniente traditione, revertatur? De qua fusè, utrinque rationibus allatis, Mantic. tit. 32. ex num. 44. Morla Empor. Jur. tit. 9. quest. 14. Hermof. sup. gloss. 7. n. 2. cum seqq. Fachin. contror.

lib. 2. cap. 15. Ex his constat triplicem reperiri sententiam. Prima omninò traditionem postulat, quam plerique tuerentur, quos cogerunt Mantic. num. 45. Morl. num. 9. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 3. Hermof. sup. num. 2. Barbof. num. 48. quibus jungendi Gregor. Lop. in d. l. 42. Partit. gloss. 7. Ant. Fab. in ration. ad l. Si quis hac, de rei vindic. & l. Si cum venderet, de pignorat. action. Mathienz. in l. 7. gloss. 3. num. 22. tit. 11. lib. 5. Recop. Molin. disp. 374. n. 9.

Secunda omninò opposita docet, ex conventionione retrovendendi dominium regredi, pretio reddito, ad primum venditorem ipso jure absque admiculo traditionis. Ita tenuere quos referunt Mantic. num. 44. Hermof. num. 3. Morl. num. 8. Barbof. num. 49. Tertia præcedentes distinctione concordat, ut prior vera sit quoties verbis obliquis paciscitur: posterior, si directis. Hanc tertiam cum plurimis sustinent Mantic. num. 63. cum seqq. Hermof. num. 4. Morla num. 11. Felician. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 3. & 10. Fachin. sup. vers. Tertia est sententia, Barbof. num. 50. & hanc D. Covar. amplectitur. Ubi verba ita sunt ambigua, ut discerni nequeat, an sint obliqua, vel directa, pro obliquis habentur quoad effectus Juris. Mathienz. in d. gloss. 3. n. 21. Mantic. num. 62.

Huic distinctioni objicitur, quod etsi verbis 20 directis utantur contrahentes, non idèd domini translatio sine traditione subsequetur; nam non pauci opinantur, specialiter hoc inductum in pacto additionis in diem, & legis commissoriae, quod aliis pactionibus commune non est, quibus nulla lege talis tribuitur effectus. Verum alii dissentiant, asserentes id generaliter admittendum, quoties convenerit inter contrahentes, ut contractus casu resolutionis adveniente, pro infecto, & irrito à principio habeatur, de qua controversia Hermof. in l. 38. num. 9. tit. 5. p. 5. Trentacinq. variar. lib. 3. tit. de emptio, resol. 10. num. 23. & in specie Mantic. num. 53. & 69. qui specialitatem inficiantur, cujus ratio congrua non redditur, quare locus erit extensioni, ex regula legis Non possunt, cum seqq. de legib. quo admissio, securè procedit opinio tertia, quæ distinxit.

Licet hæc ita sint, quoad gabellam communiter 21 placet deberi ex venditione cum pacto retrovendendi, etiam verbis directis concepto, etsi contractus resolvatur: quod tradunt iidem Interpretes, qui aliud in pacto legis commissoriae, ac in diem additionis tenuerunt, ut Guttier. de gabell. q. 10. n. 28. Mathienz. d. gloss. 3. n. 22. Hermof. in l. 40. num. 25. & in l. 42. gloss. 9. num. 23. tit. 5. part. 5. Parlador. quotidian. lib. 1. cap. 3. num. 3. & 9. ubi rationes reddit, quibus aliam adjicere deductam ex Guttier. d. cap. 10. num. 13. ubi Authoris damnari refert opinionem. Igitur eam differentiam constituo, nam pactum legis commissoriae, aut additionis in diem regulariter ad breve tempus restringitur, unde gabella eo elapso facile exigetur, aut si soluta fuerit poterit restitui: at pactum retrovendendi sæpe in perpetuum, vel in longum terminum confertur, qua ratione tardius jus fisci non debet esse in suspensio, cui fraus per dilationem fieri posset. Quod autem ex pacto retrovendendi, etsi resolvatur contractus, de prima tantum gabella debeatur venditione, nisi ex intervallo pactum adjiciatur, docent omnes, ut videre est apud nuper laudatos, & alios quos congerit Hermof. in d. l. 42. num. 21. dissentiente Pichard. in §. Actionum, quest. 8. num. 17. Inst. de action. qui

qui duplici gabella onerat contrahentes cui consentit Morla *Empor. Jur. tit. 9. n. 14. in fin.*

Ad Num. 3.

- 22 Veniã tanti Præsidis verius est, ac receptius, ex pacto retrovendendi nec utile dominium transferri sine traditione, nec utilem in rem actionem dari: & ita sentiunt communiter illi quorum in proxima disceptatione meminimus n. 18. & quos recenset Morla *num. 9.* Alioqui si concederetur ex tali pacto utilis actio, ut quid Interpretes distinctionem inter verba directa, & obliqua excogitarent, cum inter actionem directam, & utilem quoad effectum vindicationis nihil intersit; unde frustra tam acriter disceptarem de re inutili in veritate: quid enim interest, quod res vendita directa, vel utili actione per venditorem vindicetur? Nec oberit lex *Si cum venderet 13. ff. de pignor. actio.* nam in eo textu nullum est verbum unde colligi possit, quod venditio fieret consentiente debitore à quo nunquam dominium per alienationem recessit: quapropter vindicare pignus poterit actione directa, non virtute pacti retrovenditionis. Hanc & alias interpretationes refert Molin. *disp. 374. num. 10.* Sed si crederemus Ant. Fabro *in ration. libi.* nulla egeremus; nam ea verba, *Sed & ipse debitor aut vindicare rem poterit, &c.* à Triboniano perperam adjecta profiteretur. Ex pacto ergo retrovenditionis, nisi directis exprimat verba, nec utilis rei vindicatio competit venditori, qui pretium reddit ante traditionem, sed actio solum personalis Molin. *num. 9.*

Verf. Hic apparet quid.

- 23 Qui vendidit cum pacto retrovendendi, si pretium reddat, poterit à tertio possessore, etsi hæres emptoris non sit, rem avocare, D. Covar. *hic*, cui accedunt Cancer. *variar. part. 1. cap. 13. num. 103.* & alii, quos laudavit Mantic. *sup. lib. 4. tit. 32. num. 44.* & Hermos. *in l. 42. gloss. 7. num. 3. tit. 5. part. 5.* Hæc sententia præ se fert æquitatem, & ea ratione defenditur, quod ex pacto retrovendendi actio in rem competit venditori. Sed qui hoc inficiantur, consequenter conclusionem impugnant, tenentes pretium possessorem tutum existere, quia actio personalis, quam tantum habet venditor, in eum exerceri nequit, *l. fin. §. fin. de contr. empt. cum aliis per me adductis sup. lib. 1. cap. 8. n. 3.* atque ita huic opinioni subscribere Molin. *ubi proximè*, Gregor. Lop. *in l. 42. gloss. 7. tit. 5. p. 5.* Ant. Gom. *variar. lib. 2. cap. 2. num. 29.* Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 32. num. 64.* Salced. ad Bern. Diaz *reg. 208. limit. 3.* Fachin. *controversiar. lib. 2. cap. 15. vers. Tertia est sententia.* Parlador. *differen. 37. num. 12.* & alii quamplures, quos isti referunt, præsertim Mantic. *n. 4.* & Hermos. *sup. num. 2.*
- 24 Quam resolutionem communiter limitant Interpretes, si pacto retrovendendi clausula de non alienando jungatur; tunc enim in tertium possessorem venditor agere non prohibetur. Molin. & Ant. Gom. *ubi proximè*, Parlador. *num. 13.* Sed an simul desideretur hypotheca specialis, aut saltem generalis, videas apud Morl. *Empor. Jur. tit. 9. n. 16. in fin.* Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de empr. resol. 10. n. 18.* Mantic. *sup. n. 78.* Cancer. *variar. part. 1. cap. 13. num. 103.* Merlin. *de pignor. lib. 2.*

quest. 98. num. 20. præter alios, quos congerit Hermos. *num. 5.* Quidam pactum de non alienando cum hypotheca speciali rei venditæ requirunt. Alii hypothecam sine alienationis prohibitione sufficere tenent. Alii pactum duntaxat de non alienando desiderant. Vide, licet aliud agentes, quæ tradidimus *sup. lib. 2. cap. 19. n. 45.*

25 Etiam quæstionis est, si pactum retrovenditionis roboretur juramento, num tertius possessor à venditore conveniri queat? De qua Mantic. *de tacit. convent. lib. 4. tit. 32. ex num. 80.* & negativè respondet *num. 87.*

Verf. Sed etsi resellenda foret.

26 Præmissa procedant ubi pactum retrovendendi initur verbis obliquis, ut communiter fieri solet. Sed si convenerit verbis directis ut restituito pretio res sit inempta, aut contractus pro infecto habeatur, si emptor rem alienaverit, venditori in tertium possessorem competet actio. Gregor. Lop. *in l. 42. tit. 5. part. 5. gloss. 10.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 11.* Morla *d. tit. 9. n. 16. num. 7.* Trentacinq. *sup. num. 21. vers. Secundus est casus*, Fachin. *ubi proximè*, Merlin. *de pignor. lib. 2. quest. 98. num. 15.*

27 Observare placet, quod & alii prius animadvertentur, nempe conventionem quod reddito pretio, res inempta habeatur, & similes, quæ contractum ipso jure à principio resolvunt, improprie pactum retrovendendi directis verbis conceptum vulgò nuncupari, cum hæc pacta inter se realiter distinguantur: imò in terminis ipsi implicatio dignoscitur, ut quid enim retrovenditio, si prima venditio exhibito pretio evanescit ex præfata conventionem, quod res sit inempta? De quo Morl. *d. tit. 9. quest. 14. n. 12. vers. Quævis quæ*, Felician. *sup. num. 10.* Cald. Pereyra *in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate, n. 64. C. de in integr. restitut.*

Verf. His sanè expliciis.

28 Pactum retrovendendi ex se licitè in emptionis apponitur contractu. Molin. *sup. disp. 375. num. 2.* Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 21. n. 113.* Villalob. *Snm. part. 2. tract. 21. diff. 18. num. 2.* Trullench *in Decalog. lib. 7. cap. 20. dub. 14. num. 2.* Petr. Navarra *de restitut. lib. 5. cap. 2. num. 93.* Felician. *d. cap. 6. num. 12.* Mantic. *sup. d. lib. 4. tit. 31. num. 1.* Hermos. cum plurimis *in l. 42. gloss. 1. n. 4. tit. 5. p. 5.* Ant. Gom. *d. cap. 2. num. 27.* Farinac. *in prax. lib. 5. de falsit. quest. 163. n. 20.* Castill. *controvers. lib. 1. cap. 25. num. 5.* Azeved. *in l. 4. num. 11. tit. 6. lib. 8. Recopil. & plurimi*, quos dat Barbof. *collect. l. 2. num. 2. C. de pact. int. emptor.* Hujus pactiois fit mentio. *Levitici cap. 25. vers. 24. ibi: Unde cuncta regio possessionis vestra sub redemptionis conditione vendetur.* Ubi præceptum imponitur, ut absque pacto retrovendendi possessiones emere non liceat. Hæc quando pactum in favorem venditoris adjicitur; nam etiam pro emptore potest adhiberi, ut re restituta, pretium repetat; sed non frequentatur, quod etiam est licitum. Lessius *ubi proximè*, Trullench. *num. 4.* Castill. *n. 8.* Menoch. *lib. 3. præf. 122. num. 16.*

Ibi: Atque admodum opportunè dubitatur.

29 Celebris disputationis est, utrum ex pacto retrovendendi, & pretii modicitate, absque alia conjectura

jectura venditio usuraria præsumatur, ut videre licet apud Hermos. *in d. gloss. 1. num. 25. cum seqq.* qui opiniones refert, & authores recenset. Prima sententia docet, eam duplicem conjecturam usurarum non efficere feneratoritium contractum; nisi feneratori consuetudo emptoris probetur. Secunda tenet feneratoris præsumptionem oriri ex pacto revendendi, ac pretii exiguitate duntaxat. Tertia distinguit, nam si læsio ultra dimidiam intervenerit, duæ præfate præsumptiones reddunt contractum de usura suspectum; si læsio sit infra dimidiam, alia opus est ut accedat. Quarta hoc Judicis arbitrio committit. De qua controversia consulendi præter Hermosillam Menoch. *d. præf. 122. à num. 29.* Castill. *d. cap. 22. num. 41. cum seqq.* Leotard. *de usur. quest. 9. ex num. 17.* Fachin. *controvers. lib. 2. cap. 12.* Felician. *sup. d. cap. 6. n. 13. cum seqq.* Trentacinq. *variar. lib. 3. tit. de empr. resol. 10. num. 7.* Mascard. *de probat. concl. 447. à num. 2.* Mantic. *sup. lib. 8. tit. 20. num. 5. cum aliis.* Roderic. *de ann. redditib. lib. 2. quest. 3. à num. 9.* Farinac. *sup. d. quest. 163. num. 40. cum seqq.* apud quos ferè innumeri pro utraque communi opinione, maxime apud Castill. qui *num. 50.* congerit eos, qui ultra pactum retrovenditionis, ac modicitatem pretii, consuetudinem feneratori, vel aliam præsumptionem desiderant. Adde Barbof. *collect. l. 2. à num. 9. C. de pact. int. emptor.*

Verf. Econtrario quod sit.

- 30 Pro hac sententia certant quamplurimi, si læsio ultra dimidiam contigerit, ut videre est apud Hermos. *n. 25.* Castill. *n. 42. & 62.* ubi etiam qui huic opinioni absolute subscribunt, recensentur. Aliam prætermisimus supra; quia communiter reprobat, nempe nec illas tres conjecturas inducere usurarum præsumptionem, nisi concurrant plures, de qua Castill. *num. 61.* Vide Barbof. *ubi statim laudabitur, n. 2.*

Verf. Sed si exactius pensuremus.

- 31 Decisionem capituli *Ad nostram, de empr. & vend.* haud pauci interpretantur, quos recenset Castill. *num. 40.* Barbofa *in collect. ibi, num. 1.* Illud constat, ex eo Pontificis decreto nequaquam colligi, quod solum pactum retrovendendi cum exiguitate pretii, usuræ præsumptionem operetur, cum inibi alia circumstantia intervenerint, quæ simul omnes animum Legislatoris induxerunt, ut ita definiret, & fortè aliud decerneret si hæc conjecturæ illis non jungerentur; nam singula quæ non profunt, simul collecta juvant. Barbofa *axiom. 209. num. 1.* prænotavi *sup. lib. 1. cap. 7. num. 107.* Hæc post D. Covar. observant Castill. *controvi. lib. 2. cap. 25. num. 57.* Molin. *de just. & jur. disp. 375. num. 7.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 6. n. 13. ad fin.* Nec pactum illud, & pretii modicitas duntaxat judicis animum impellere possunt, ut contractum feneratoritium definat, sed alia quælibet unde colligatur voluntas feneratori. Leotard. *de usur. quest. 9. num. 20.*

Ibi: Siquidem hæc conventio nimis est.

- 32 Pactio ne intra certum tempus venditor ad rei redemptionem accedat, feneratoris præsumptionem præfert. Felician. & Molin. *ubi proximè*, Barbofa. *D. de Faria Nova Addit. ad Covar.*

collect. ad d. cap. Ad nostram, num. 4. Mantic. *de tacit. convent. lib. 8. cap. 20. num. 33.* Leotard. *num. 18.* Menoch. *d. præf. 122. n. 69.* Hermosill. *in d. l. 1. num. 32.* ubi alii. Dissentiant aliqui, ut Azeved. *in l. 4. n. 36. tit. 6. lib. 4. Recop. & quos refert Castill. num. 9.* qui, & Menoch. *num. 70.* rectè asserunt, hujusmodi conventionem usurariam non censeri, nisi aliis conjecturis jungatur, ut pretii modicitati. Vide infra *n. 49.*

Ad Num. 4.

33 Est inter Scribentes dubium, an conventio, ut emptor pretio recepto à venditore, rem restituat, differat à pacto retrovendendi? De quo Castill. *sup. à num. 29.* Barbofa *collect. l. 2. n. 2. C. de resc. vendit. Mantic. sup. lib. 4. tit. 31. num. 3. & lib. 8. tit. 20. num. 7.* Pichard. *in §. Actionum, quest. 8. num. 16.* *Inst. de actionib. & plerique sentiunt inter ejusmodi pacta nullum reperiri quoad effectus discrimen, ut Pinell. in l. 2. part. 1. cap. 3. num. 27. C. de resc. vendit. Petra de fideicommiss. quest. 8. num. 198.* Cald. Pereyra *in l. Si curatorem, verbo Sua facilitate, num. 58. C. de in integr. restitut. & colligitur ex cap. Ad nostram §. de empr. & vend. l. 2. C. de pact. int. emptor. l. 42. tit. 5. part. 5.* quibus in juribus receptum est communiter, de pacto retrovendendi tractari, ut de illa Imperiali Constitutione expressim testatur Barbofa *loc. cit.*

34 Nec leve præbet argumentum observatio Castilli *num. 30.* qui ait, nec in jure Canonico, nec Civili ullam fieri mentionem pacti de retrovendendo, quod cum sit adeo frequens in commercio, non est verosimilis illa ommissio: imò potius credendum, quod memoratis constitutionibus sub ea forma pactum retrovendendi comprehenditur, ac significatur; quid enim est retrovendere, nisi quantitate pretii retradita, rem venditori restituere? Et ut ego conjicio, sub tempus conditæ legis secundæ hoc verbum, *Retrovendere*, Latinis in usu non fuit, sed à Juris Interpretibus compositum, ac inventum videtur: quæ conjectura deducitur non solum ex Castilli observatione, sed etiam ex eo quod Nebrissenfis in suo plenissimo Dictionario ejus non meminit, qui alia Juris verba minime prætermisit, quæ apud antiquos Scriptores invenit; idemque contigit affluentissimo Calepino.

35 Nec refert quod aliud sentientes nonnullas differentias inter pactioes illas excogitaverint, quæ reverà non subsistunt. Præcipuam meritò rejicit Castill. *ex num. 38.* Alia tradita per Pichard. *sup. num. 17.* manifestè de falsitate convincitur; nam supponit ex contractu, sequuta retrovenditione, duplicem deberi gabellam, quod communiter inficiatur, ut obiter enunciaui *sup. n. 21. in fin.* Hæc licet ita sint, nihilominus urgentior oritur conjectura ex conventionem de re restituenda, quàm ex pacto retrovendendi explicito; quoniam illa & pignoratitio contractui potest adaptari, hoc non utique, ut cum C. Covar. docet Mantic. *d. lib. 8. tit. 20. n. 7.* & Menoch. *d. præf. 122. num. 39. & 77.*

36 Quod attinet ad forum internum animæ frustra de conjecturis quæretur, nam ex veritate judicatur: unde licet pretii modicitas cum aliis præsumptionibus intervenerit, si tamen contrahens verè animum emendi habeat, non censetur usurarius; contractus tamen iniquus erit cum